

ANADOLU
DİL VE EĞİTİM DERGİSİ
Anatolian Journal of Language and Education
(ANADEP/AJLE)

Geliş/Received: 21.02.2025 *Kabul/Accepted:* 25.06.2025
Makale Türü/Article Type: Araştırma / Research

**Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modelindeki Değerler
Bağlamında 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**

*Efecan KARAGÖL**
*Erhan YEŞİLYURT***

ÖZ

Bu araştırma, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP-2024) kapsamında hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabını Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ndeki (TYMM) değerler çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel durum çalışması biçiminde desenlenmiştir. Bu doğrultuda ders kitabındaki değerlerin dağılımı belirlenmiş ve etkinlikler bilişsel düzeylere göre analiz edilmiştir. Ayrıca değer ve etkinliklerin ders kitabındaki durumuyla ilgili öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Veri toplama aracı olarak doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmış, elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, ders kitabının değer eğitimi açısından zengin bir içerik sunduğunu ancak bazı değerlere yoğun şekilde yer verilirken bazılarının görece geri planda kaldığını ortaya koymuştur. Ayrıca etkinliklerin büyük ölçüde anlama ve uygulama düzeylerinde yoğunlaştığı, analiz, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey bilişsel beceriler gerektiren düzeylerde ise sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Öğretmenler, ders kitabının genel olarak değer aktarımı açısından dengeli olduğunu belirtmiş ancak bazı değerlerin öğrencilerin yaş düzeyine uygun olmayan metinlerle sunulduğunu ve üst düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik etkinliklerin hem düzeye uygun olmadığını hem de sayıca yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda değerlerin daha dengeli dağıtılması, üst düzey bilişsel becerilere yönelik etkinliklerin artırılması ve ders kitaplarının pedagojik açıdan daha etkili hâle getirilmesi yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Türkçe ders kitabı, değerler, yenilenmiş Bloom taksonomisi, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı.

**5th Grade Turkish Textbook in the Context of Revised Bloom's Taxonomy and Values in
the Turkish Century Education Model**

ABSTRACT

This study aims to examine the 5th-grade Turkish language textbook, prepared within the scope of the 2024 Middle School Turkish Language Curriculum, through the lens of Revised Bloom's Taxonomy and the values framework of the Turkish Century Maarif Model. The research was designed as a qualitative case study. In this context, the distribution of values within the textbook was identified, and the activities were analyzed according to cognitive levels. Additionally, teachers' perspectives on the representation of values and activities in the textbook were included. Document analysis and semi-structured interviews were employed as data collection methods, and the data were evaluated using content analysis. The findings indicate that the textbook offers rich content in terms of values education; however, certain values are emphasized more than others, which remain relatively underrepresented. Moreover, the activities are largely concentrated at the understanding

Atıf Bilgisi: Karagöl, E. & Yeşilyurt, E. (2025). Bloom Taksonomisi ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modelindeki değerler bağlamında 5. sınıf Türkçe ders kitabı. *Anadolu Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 9-26. Doi: <https://10.5281/zenodo.15755182>

* Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, efecankaragol@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0331-8009

** Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, erhanyesilyurt@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9537-7040

and application levels, while those requiring higher-order cognitive skills—such as analysis, evaluation, and creation—are limited. Teachers generally considered the textbook to be balanced in terms of value transmission. Nonetheless, they pointed out that some values are presented through texts that are not developmentally appropriate for the students, and that activities aimed at fostering higher-order thinking skills are both pedagogically inadequate and insufficient in number. Based on the findings, recommendations are made for a more balanced distribution of values, an increase in activities targeting higher-order cognitive skills, and overall enhancement of the pedagogical effectiveness of textbooks.

Keywords: Turkish Century Education Model, Turkish textbook, values, revised Bloom's taxonomy, 2024 Secondary School Turkish Curriculum.

Giriş

21. yüzyılda hızla değişen bilgi, beceri ve değer temelli eğitim anlayışı, müfredatların ve ders kitaplarının bu dönüşüme uyum sağlamasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM), yalnızca bilişsel becerileri değil aynı zamanda öğrencilerin sosyal, duyuşsal ve değer temelli gelişimlerini de merkeze alan bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Modelde yer alan temel değerler, bireylerin karakter gelişimini desteklemeyi, kültürel ve sosyal yönden donanımlı bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda modelin temel hedeflerinden biri olan değer aktarımının hayata geçirilmesinde ders kitapları önemli bir rol üstlenmektedir. Ders kitapları yalnızca bilgi aktaran araçlar değil aynı zamanda değerlerin öğrencilere kazandırılmasında yönlendirici rehberlerdir. Özellikle dil eğitimi, değer aktarımı için kritik bir alan olup bu süreç dil becerilerinin gelişimiyle birlikte öğrencilerin düşünsel ve duyuşsal yönlerine de katkı sağlar. Türkçe ders kitapları, içerik seçiminden metin analizlerine kadar bu değerlerin nasıl yansıtıldığını incelemek açısından önemli bir örnek oluşturmaktadır.

TYMM, Türkiye'nin eğitim vizyonunu ve geleceğe yönelik eğitim politikalarını belirleyen kapsamlı bir çerçevedir. Bu model; millî ve evrensel değerleri harmanlayan, eleştirel düşünebilen, bilimsel ve teknolojik gelişmelere açık, ahlaki ve etik değerleri içselleştirmiş bir birey yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2023). TYMM, sadece bilgi aktarımına değil değerler eğitimi, karakter gelişimi ve bireyin topluma sağladığı katkıya da odaklanmaktadır. Eğitim sisteminin tüm bileşenlerini kapsayan bu model, ders kitaplarının içeriğinin değer temelli bir yaklaşımla oluşturulmasını desteklemektedir. TYMM kapsamında geliştirilen öğretim programları, ders içeriklerinde yapılan güncelleme ve iyileştirmelerin yanı sıra yaklaşım düzeyinde getirdiği yeniliklerle birlikte bir program değişikliği niteliği taşımaktadır (Berk ve Özer, 2024).

TYMM'nin etkilediği en önemli eğitim materyallerinden biri ders kitaplarıdır. Türkçe ders kitapları, yalnızca dil becerilerini geliştiren araçlar değil aynı zamanda değerlerin, kültürel mirasın ve düşünme becerilerinin kazandırılmasında kritik bir rol oynayan kaynaklar olarak görülmektedir. TYMM ile şekillenen eğitim anlayışı, Türkçe ders kitaplarını bilgi aktaran bir araç olmaktan çıkarıp bireyin değerleri içselleştirmesini ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesini destekleyen bir yapı hâline getirmiştir. Bu nedenle ders kitaplarının içerik analizi, hangi değerlerin ne şekilde işlendiğini ve öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun etkinliklerin nasıl tasarlandığını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Eğitimde değerler bireylerin toplumsal ve bireysel gelişiminde temel bir rol oynar. TYMM çerçevesinde Türkçe ders kitapları çeşitli değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır. Değerlerin dengeli ve yaş grubuna uygun şekilde öğrencilere sunulması onların karakter gelişimini destekleyen en önemli unsurlardan biridir. Ders kitaplarındaki metinler ve etkinlikler aracılığıyla bu değerlerin öğrencilere nasıl kazandırıldığı, eğitim sürecinin başarısını doğrudan etkilemektedir.

TYMM'nin değer odaklı yaklaşımı, öğrencilerin sadece akademik değil etik ve sosyal gelişimlerini de destekleyerek onları topluma duyarlı bireyler hâline getirmeyi hedeflemektedir.

Bloom Taksonomisi bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimini belirlemek için oluşturulmuş bir sınıflama sistemidir. Anderson ve Krathwohl tarafından güncellenen Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT), öğrenme hedeflerini hatırlama, anlama, uygulama, analiz etme, değerlendirme ve yaratma olmak üzere altı bilişsel düzeyde ele almaktadır. TYMM doğrultusunda hazırlanan Türkçe ders kitapları, öğrencilerin bu bilişsel düzeylerde gelişimini desteklemeli ve sadece bilgi aktarmaktan öte onları sorgulayan, üreten bireyler hâline getirmelidir. Bu noktada ders kitaplarındaki etkinliklerin YBT düzeylerine göre analiz edilmesi, öğrencilerin hangi bilişsel düzeylerde daha çok desteklendiğini ve üst düzey düşünme becerilerinin ne kadar geliştirildiğini anlamak açısından önemlidir. Orijinal taksonominin ana basamaklara odaklanmasına karşın yenilenmiş taksonomi alt basamaklara yoğunlaşmış ve daha da önemlisi taksonominin birikerek çoğalan aşamalı sınıflama (hierarchy) özelliği esnetilmiştir (Bümen, 2006).

2024 yılında güncellenen Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP-2024), TYMM'nin eğitim felsefesini temel alarak yapılandırılmıştır. Bu program öğrencilerin dil becerilerini geliştirmenin yanı sıra eleştirel düşünme, değer eğitimi ve bilişsel süreçleri desteklemeyi amaçlamaktadır. TYMM, Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından nasıl yapılandırılması gerektiğini belirleyen bir eğitim modeli olarak kitapların hem değer kazandırma hem de düşünme becerilerini geliştirme görevini üstlenmesini öngörmektedir. TDÖP-2024 ise bu sürece kuramsal ve pedagojik bir zemin sağlayarak ders kitaplarının içeriğinin nasıl şekilleneceğini belirlemektedir. Bu doğrultuda hazırlanan ders kitapları, öğrencilerin akademik başarılarını artırmanın ötesinde onların toplumsal fayda üretmelerine katkı sağlayacak değerlerle donatılmasını ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesini hedeflemektedir.

“Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli”, “Türkçe ders kitabı”, “değer”, “Yenilenmiş Bloom Taksonomisi” ve “2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı” anahtar kelimeleriyle literatürde yapılan tarama sonucunda (10.01.2025), Türkçenin farklı alanlardaki öğretimine yönelik çeşitli araştırmalara ulaşılmıştır (Aktaş, 2017; Akpınar, Özer, Oral & Köksalan, 2024; Avşar & Mete, 2018; Beyreli & Sönmez, 2017; Can & Keleş, 2024; Çağ, 2025; Eroğlu & Sarar Kuzu, 2014; Geçimli & Yüksel, 2024; Karagöl, 2020; Karataş, 2024; Sallabaş & Yılmaz, 2020; Yıldırım, 2020; Yılmaz & Keray, 2012) ancak TYMM kapsamında hazırlanan TDÖP-2024 ve bu programa uygun olarak geliştirilen ders kitabına yönelik değer eğitimi ve bilişsel düzey incelemesi bağlamında bütüncül bir araştırmaya rastlanmamıştır. Literatürdeki belirtilen boşluktan hareketle bu araştırmanın amacı, TDÖP-2024 doğrultusunda hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabını YBT'nin bilişsel düzeyleri ve TYMM'de yer alan değerler açısından incelemektir. Bu doğrultuda ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı, etkinliklerin bilişsel düzeylere göre değerlendirilmesi ve Türkçe öğretmenlerinin konuya ilişkin görüşleri analiz edilerek ders kitabının değer eğitimi ve bilişsel beceri gelişimine katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma amacına yönelik daha ayrıntılı verilerle ulaşabilmek için aşağıdaki alt problemlere yer verilmiştir:

1. TDÖP-2024 çerçevesinde hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler, TYMM'de yer verilen değerler açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. TDÖP-2024 çerçevesinde hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikler, YBT'ye göre hangi bilişsel düzeylerde yoğunlaşmaktadır?
3. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlere ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
4. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT bakımından değerlendirilmesine ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Günümüzde eğitim sistemleri yalnızca bilgi aktarımına odaklanan yapılar olmaktan çıkarak bireylerin değer kazanımı, eleştirel düşünme ve bilişsel becerilerini geliştirme gibi çok boyutlu amaçları içeren bir yapıya evrilmiştir (Akınoğlu, 2003; Önal ve Erişen, 2019). TYMM, bireyin kendi kültürel köklerinden beslenirken evrensel değerlere de açık bir şekilde yetişmesini hedeflemekte, bu doğrultuda değerler eğitimi müfredatın temel unsurlarından biri olarak konumlandırmaktadır. Bu bağlamda ders kitapları yalnızca akademik bilgiyi aktaran materyaller değil aynı zamanda değerlerin öğrencilere kazandırılması ve üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi açısından kritik bir araçtır.

Bu çalışma farklı boyutlarda literatüre ve uygulamaya katkı sunma potansiyeline sahiptir. İlk olarak TYMM'nin ders kitaplarına nasıl yansıdığını inceleyerek eğitim politikalarının sahadaki uygulanabilirliğine ilişkin veriler sağlamaktadır. İkinci olarak ders kitabında yer alan değerlerin çeşitliliği ve dağılımı analiz edilerek değer eğitiminin etkinliği değerlendirilmektedir. Üçüncü olarak etkinliklerin YBT doğrultusunda hangi bilişsel düzeylerde yoğunlaştığı belirlenmekte ve öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik öneriler sunulmaktadır. Ayrıca öğretmen görüşlerine dayalı değerlendirme ile kitabın değer aktarımı ve bilişsel gelişim açısından uygulamadaki etkisi ortaya konulmaktadır. Son olarak TYMM ve YBT çerçevesinde ders kitaplarının nasıl şekillendirilmesi gerektiğine yönelik öneriler geliştirilerek gelecekteki müfredat geliştirme çalışmalarına rehberlik edecek nitelikte katkılar sunulmaktadır. Bu yönleriyle araştırma; eğitimciler, politika yapımcılar ve müfredat geliştiriciler için Türkçe ders kitaplarının içeriksel ve pedagojik açıdan nasıl daha işlevsel hâle getirilebileceğine dair bilimsel temelli bilgiler sunması bakımından önem arz etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Güncel 5. Sınıf Türkçe ders kitabını YBT ve TYMM'deki değerler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yaklaşımı kullanılarak yürütülmüştür. Nitel araştırmaların çeşitli desenleri bulunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008) ve bu araştırma durum çalışması olarak desenlenmiştir. Parker (2015), durum çalışmalarının durumu, kişiyi veya olguyu özgün ortamı içinde keşfetmek amacı taşıdığını belirtmektedir. Nitel araştırmalarda ele alınan durumun net bir şekilde tanımlanması oldukça önemlidir. Bu durum, bireyler ya da topluluklar olabileceği gibi somut bir proje gibi nesnel varlıkları da içerebilir (Creswell, 2019). Bu araştırmanın durumu TYMM kapsamında hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki değerler ve bilişsel düzeylerdir.

İnceleme Nesnesi / Katılımcılar

Araştırmada inceleme nesnesi olarak 2024-2025 eğitim-öğretim yılında okutulan 5. sınıf Türkçe ders kitabı belirlenmiş, katılımcılar ise aynı öğretim yılında 5. sınıflarda görev yapan Türkçe öğretmenlerinden oluşmuştur. Araştırma kapsamında ders kitabında yer alan ve Tablo 1'de gösterilen temalar ile bu temalar altında sunulan metin ve etkinlikler analiz edilmiştir.

Tablo 1. 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki temalar

1. Tema	Oyun Dünyası
2. Tema	Atatürk'ü Tanımak
3. Tema	Duygularımı Tanıyorum
4. Tema	Geleneklerimiz
5. Tema	İletişim ve Sosyal İlişkiler
6. Tema	Sağlıklı Yaşıyorum

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler ve etkinliklerin bilişsel düzeylerine ilişkin görüşlerini almak amacıyla 11 Türkçe öğretmeninden veri toplanmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde, "5. sınıf

Türkçe dersine giriyor olmak” ve “5. sınıf Türkçe ders kitabı hakkında fikir sahibi olmak” ölçütleri esas alınmıştır. Öğretmenlere ait bilgilere Tablo 2’de yer verilmiştir.

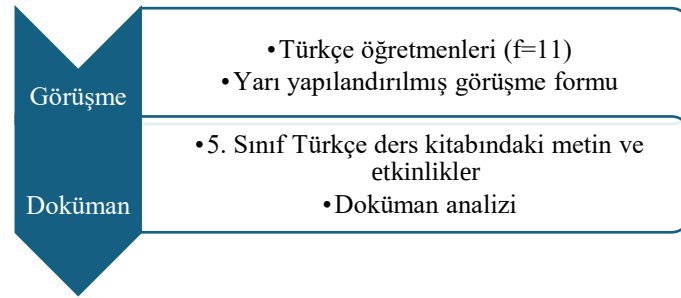
Tablo 2. Katılımcı bilgileri

Kod	Cinsiyet	TYMM’deki Değerleri Bilme Durumu	YBT’yi Bilme Durumu
A1	Kadın	+	+
A2	Kadın	+	+
A3	Erkek	+	+
A4	Kadın	+	+
A5	Erkek	+	+
A6	Erkek	+	+
A7	Erkek	+	+
A8	Kadın	+	+
A9	Kadın	+	+
A10	Erkek	+	+
A11	Erkek	+	+

Tablo 2’de katılımcıların kodları, cinsiyet bilgileri, TYMM’deki değerleri ve YBT’yi bilme durumları yer almaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, doküman analizi ve görüşme yöntemleriyle toplanmıştır. Doküman analizi, araştırma kapsamında kullanılacak belgelerin sistemli bir biçimde incelenmesini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme ise en az iki kişi arasında gerçekleşen sözlü iletişim süreci olup, araştırmada yanıt aranan sorulara ilişkin veri toplamak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca bu yöntem, belirli bir konu ya da soruya dair derinlemesine bilgi edinme imkânı sunmaktadır (Büyüköztürk vd., 2008). Araştırmanın veri toplama sürecine ilişkin ayrıntılar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın verileri

Görüşme kapsamında Türkçe öğretmenlerine “değer” ve YBT’deki bilişsel düzeylere odaklanan sorular yöneltilmiştir. Sorular için Türkçe eğitimi alanında uzman kişilerden görüş alınmış ve ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Ön uygulama sonrasında gerekli düzenlemeler yapılarak 11 Türkçe öğretmeninden dijital iletişim araçları aracılığıyla veriler toplanmıştır. Görüşme soruları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Görüşme soruları

1. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin dengeli bir şekilde dağıtıldığını düşünüyor musunuz? Bu değerlerin öğrencilere etkili bir şekilde kazandırıldığını düşünüyor musunuz? Neden?

(Değerler: Adalet, Aile Bütünlüğü, Çalışkanlık, Dostluk, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Mahremiyet, Merhamet, Mütevazılık, Özgürlük, Sabır, Sağlıklı Yaşam, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Temizlik, Vatanseverlik, Yardımseverlik)

Not: Soruyu yanıtlarken aşağıdaki sonda (detay) soruları dikkate alınız.

- Değerlerin kitapta öğrencilerin yaş düzeyine uygun şekilde işlendiğini düşünüyor musunuz? Neden?
- Kitapta belirli bir değer eksik veya fazla işlendiğini düşündüğünüz durumlar var mı? Açıklayınız.
- Kitapta yer alan etkinliklerin değer kazandırma sürecine katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Neden?

2. 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlikleri, öğrencilerin bilişsel becerilerini geliştirme (örneğin, hatırlama, anlama, analiz, değerlendirme, yaratma) açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Not: Soruyu yanıtlarken aşağıdaki sonda (detay) soruları dikkate alınız.

(Hatırlama ve anlama düzeyleri basit, uygulama ve analiz düzeyleri orta, değerlendirme ve yaratma düzeyleri zor sorular olarak düşünülebilir.)

- Kitapta yer alan etkinlikler öğrencilerin hangi bilişsel düzeylerde en çok zorlanmalarına veya başarılı olmalarına neden olmaktadır?
- Etkinliklerin bilişsel düzeylere göre sıralanışı (basitten karmaşığa) hakkında ne düşünüyorsunuz? Öğrencilerin gelişimine göre uygun bir sıralama yapıldığını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
- Öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini (örneğin analiz, değerlendirme, yaratma) geliştirmeye yönelik etkinlikler yeterli mi? Açıklayınız.

Verilerin Analizi

Söylem, konuşma ve içerik analizi gibi teknikler nitel araştırmalarda verilerin çözümlemesinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu araştırmanın bütün verileri için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi bir ya da birden fazla metin içinde yer alan sözcüklerin, kavramların, temaların, deyimlerin veya cümlelerin tespit edilerek nicel verilere dönüştürülmesini amaçlayan bir yaklaşımdır (Kızıltepe, 2015). Araştırmadaki 1 ve 2. alt problemler için tümdengelimsel içerik analizi, 3 ve 4. alt problemler için de tümevarımsal içerik analizi yapılmıştır. Tümdengelimsel içerik analizi, tümevarımsal içerik analizinden farklı olarak verilerin mevcut teori veya kavramsal çerçeveler temelinde değerlendirilmesini esas alır (Patton, 2014). 1 ve 2. alt problemler kapsamında ulaşılan veriler için TYMM’de yer alan değerler ile YBT’deki bilişsel düzeyler çerçeve olarak kullanılmıştır. 3 ve 4. alt problemlerde ulaşılan veriler için öğretmen görüşleri doğrultusunda kodlar belirlenerek temalara ulaşılmıştır.

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliği artırmak için çeşitli stratejiler benimsenmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan analiz ve kodlama sonuçları bağımsız bir araştırmacı tarafından incelenmiş ve kodlayıcılar arası uyum Miles ve Huberman’ın (2015) önerdiği formül kullanılarak hesaplanmıştır. Kodlayıcı uyum oranı 0,87 olarak bulunmuş ve bu oran içerik analizinin güvenilirliğini destekleyen bir değer olarak değerlendirilmiştir (Tavşancıl & Aslan, 2001). Araştırma süreci ayrıntılı bir şekilde raporlanmış, analizlerde kullanılan kodlara ilişkin doğrudan alıntılara yer verilerek şeffaflık sağlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 4. 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki değerlerin temalara göre dağılımı

Değerler	1. Tema	2. Tema	3. Tema	4. Tema	5. Tema	6. Tema	Toplam
D1. Adalet	-	5	2	10	-	1	18
D2. Aile Bütünlüğü	1	2	6	5	16	-	30
D3. Çalışkanlık	6	30	5	28	1	4	74
D4. Dostluk	6	2	3	30	14	1	56
D5. Duyarlılık	5	3	9	58	6	4	85

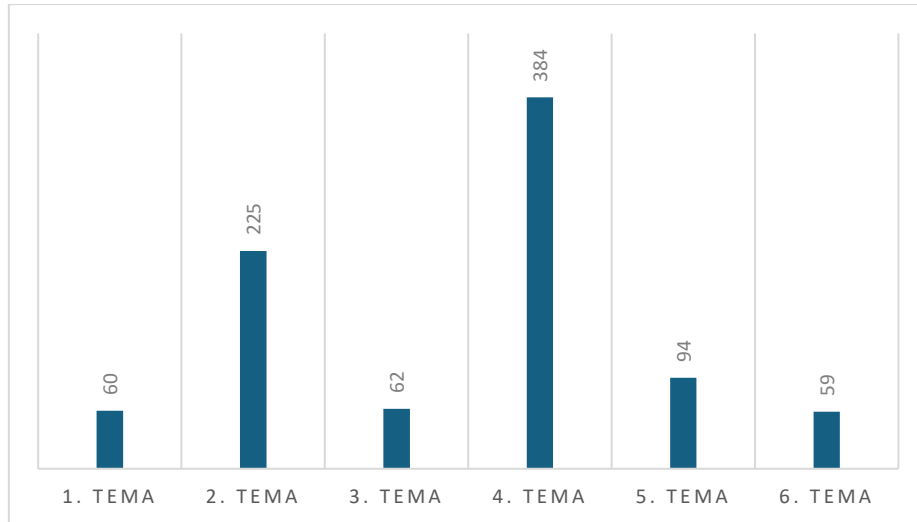
D6. Dürüstlük	2	1	3	17	-	-	23
D7. Estetik	7	-	4	52	1	-	64
D8. Mahremiyet	2	-	-	19	-	-	21
D9. Merhamet	3	11	9	33	23	-	79
D10. Mütevazılık	2	3	2	7	2	-	16
D11. Özgürlük	2	24	1	23	1	-	51
D12. Sabır	1	6	2	-	-	1	10
D13. Sağlıklı Yaşam	4	-	1	-	-	28	33
D14. Saygı	3	8	2	15	1	5	34
D15. Sevgi	5	15	4	11	8	1	44
D16. Sorumluluk	2	30	2	10	-	6	50
D17. Tasarruf	2	-	1	-	2	-	5
D18. Temizlik	2	-	1	-	-	6	9
D19. Vatanseverlik	1	49	3	45	7	1	106
D20. Yardımseverlik	4	36	2	21	12	1	76
Toplam	60	225	62	384	94	59	

5. sınıf Türkçe ders kitabında değerler, TDÖP-2024 çerçevesinde detaylı olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda ders kitabında işlenen 6 temada toplam 20 farklı değer yer aldığı ve bu değerlerin belirli bir sıklıkta tekrarlandığı tespit edilmiştir.

Birinci tema olan “Oyun Dünyası” kapsamında toplam 60 değer yer almaktadır. Bu temada en sık işlenen değerler “çalışkanlık” (f=6), “dostluk” (f=6), “duyarlılık” (f=5) ve “sevgi” (f=5) olmuştur. İkinci tema “Atatürk’ü Tanımak”ta toplam 225 değer bulunmaktadır. Bu temada “çalışkanlık” (f=30), “sorumluluk” (f=30), “vatanseverlik” (f=49) ve “yardımseverlik” (f=36) en yüksek frekansa sahiptir. Üçüncü tema “Duygularımı Tanıyorum”da ise toplam 62 değer yer almaktadır. Bunlar arasında “aile bütünlüğü” (f=6), “merhamet” (f=9) ve “duyarlılık” (f=9) en sık işlenen değerlerdir. Dördüncü temada toplam 384 değer bulunmaktadır ve bu tema değerlere en yüksek yoğunlukta yer veren tema olmuştur. Bu bağlamda “duyarlılık” (f=58), “estetik” (f=52) ve “vatanseverlik” (f=45) bu temanın en sık vurgulanan değerleridir. Beşinci tema olan “İletişim ve Sosyal İlişkiler” kapsamında toplam 94 değer tespit edilmiştir. Bu temada en sık işlenen değerler “aile bütünlüğü” (f=16), “dostluk” (f=14), “merhamet” (f=23) ve “yardımseverlik” (f=12) olmuştur. Altıncı ve son tema olan “Sağlıklı Yaşıyorum”da toplam 59 değer yer almakta olup bu tema “sağlıklı yaşam” (f=28), “sorumluluk” (f=6) ve “temizlik” (f=6) değerleri ile öne çıkmaktadır.

Bütün temalar dikkate alındığında ders kitabının genelinde en çok işlenen değerler sırasıyla “vatanseverlik” (f=106), “duyarlılık” (f=85), “merhamet” (f=79), “yardımseverlik” (f=76), “çalışkanlık” (f=74) ve “estetik”tir (f=64).

Temalardaki değer sıklığı bakımından ise ders kitabının görünümü aşağıdaki gibidir:

Şekil 2. Temalara göre değerlerin sıklığı

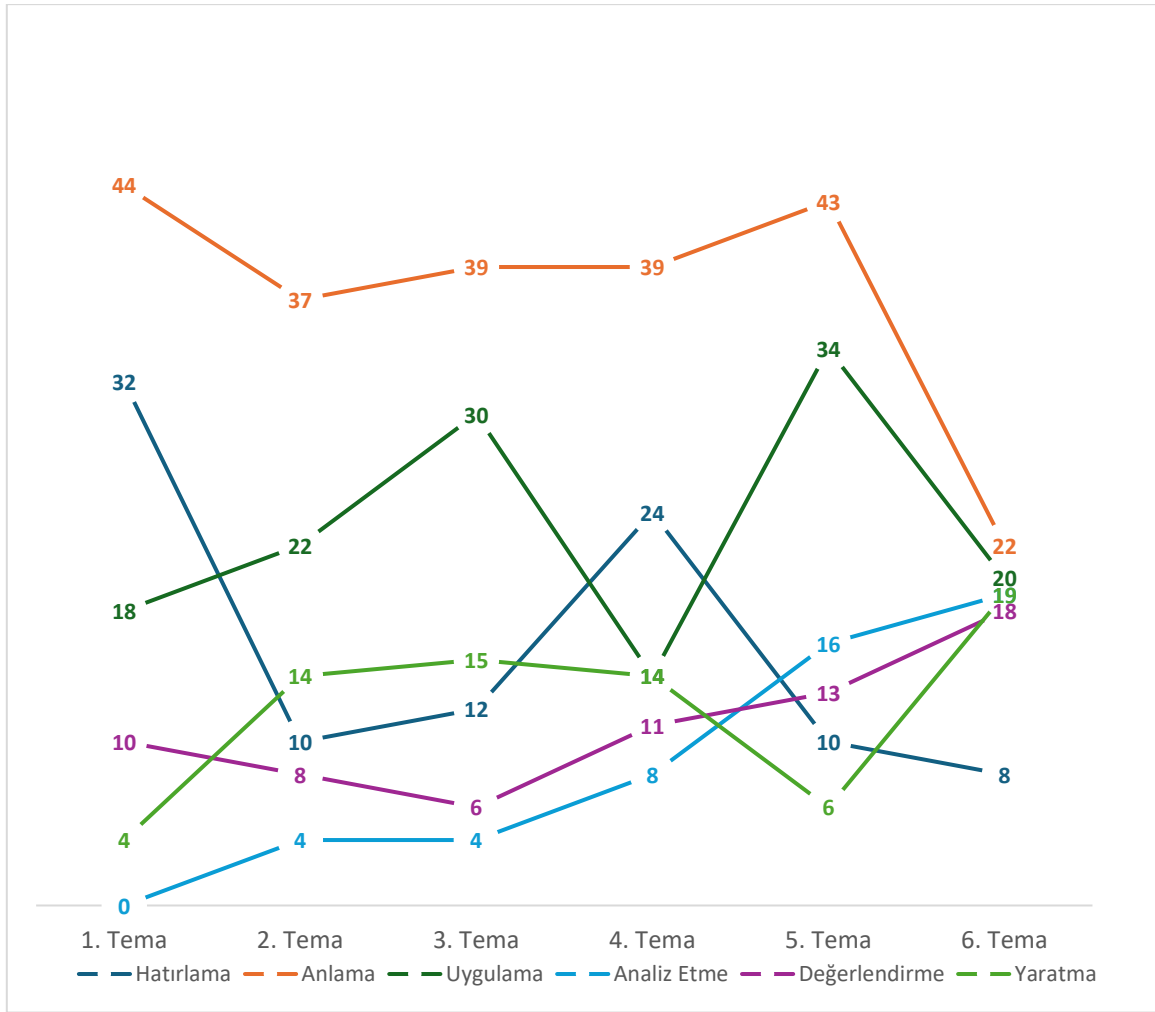
Yukarıdaki grafikten Türkçe ders kitabındaki temalar bazında değerlerin sıklığının belirgin farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. “Oyun Dünyası” teması, toplam 60 değerle en az değeri içeren temalardan biridir. Buna karşılık “Atatürk’ü Tanımak” teması 225 değerle oldukça zengin bir içerik sunmaktadır. En dikkat çekici yoğunluk ise “4. tema”da görülmektedir. Bu tema toplamda 384 değerle diğer temaların çok üzerinde bir sıklık sunarak değerleri yoğun olarak işlemiştir. “İletişim ve Sosyal İlişkiler” teması 94 değerlik bir yoğunluğa sahipken “Sağlıklı Yaşıyorum” teması 59 değerle en az sıklıkta değer işlenen tema olmuştur. Genel olarak değerlerin yoğunluğu temalar arasında önemli ölçüde değişiklik göstermektedir ve bu durum her bir temanın içerik yapısına özgü bir odaklanmayı yansıtmaktadır.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5. 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT’ye göre dağılımı

Bilişsel Düzeyler	1. Tema	2. Tema	3. Tema	4. Tema	5. Tema	6. Tema	Toplam
Hatırlama	32	10	12	24	10	8	96
Anlama	44	37	39	39	43	22	224
Uygulama	18	22	30	14	34	20	138
Analiz Etme	-	4	4	8	16	19	51
Değerlendirme	10	8	6	11	13	18	66
Yaratma	4	14	15	14	6	19	72
Toplam	108	95	106	110	122	106	

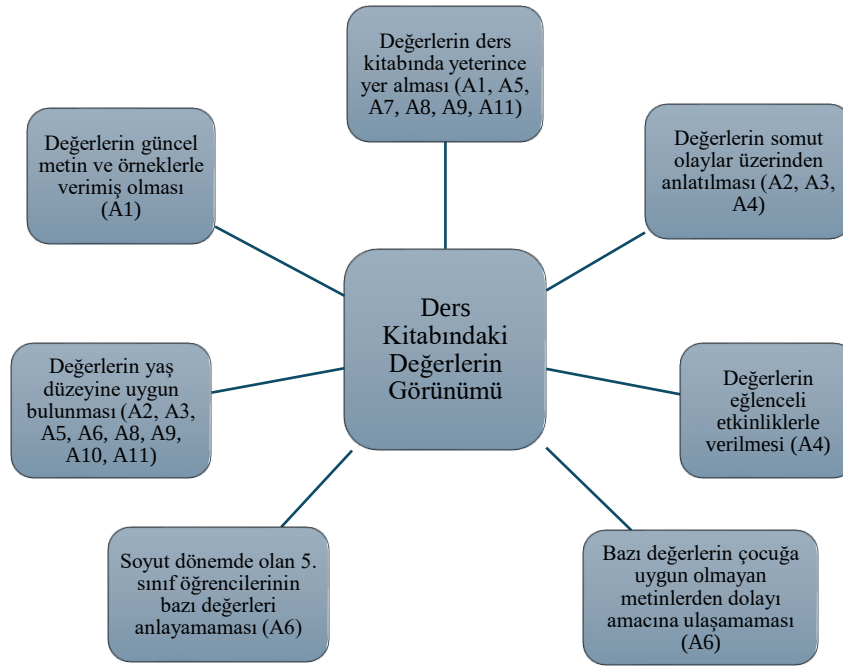
5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin temalar bazında YBT’nin düzeylerine göre dağılımı Tablo 5’te gösterilmiştir. Etkinlikler hatırlama, anlama, uygulama, analiz etme, değerlendirme ve yaratma düzeylerinde sınıflandırılmıştır. Kitapta anlama ve uygulama düzeylerinin en fazla yer aldığı, analiz, değerlendirme ve yaratma düzeylerinin ise daha sınırlı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerin temel bilişsel becerilerden başlayarak daha karmaşık düşünme süreçlerine yönlendirilmesini hedefleyen bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ders kitabı bu yapıyla öğrencilerin bilgi edinme ve anlamlandırma becerilerini geliştirirken üst düzey düşünme becerilerine doğru aşamalı bir ilerleme sağlamayı amaçlamaktadır. Söz konusu aşamalı ilerlemenin temalar bazında görünümü aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Şekil 3. YBT'ye göre etkinliklerin temalar arasında değişimi

Grafikte 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin YBT düzeylerine göre temalar arasında değişim gösterdiği açıkça görülmektedir. Hatırlama düzeyi birinci temada en çok sıklıkta (f=32) yer alırken altıncı temada belirgin bir azalma ile 8'e düşmektedir. Anlama düzeyi tüm temalarda en yüksek değerleri korumaktadır. Uygulama düzeyinde ise dalgalanmalar görülmekte, özellikle beşinci temada en yüksek değer olan 34'e ulaşırken dördüncü temada 14'e gerilemektedir. Analiz etme düzeyi birinci temada yer almazken altıncı temada önemli bir artışla 19'a yükselmektedir. Değerlendirme ve yaratma düzeyleri altıncı temada sırasıyla 18 ve 19 ile en yüksek sıklıklara ulaşmaktadır. Bu değişimler etkinliklerin her bir temada farklı bilişsel düzeyleri hedefleyerek öğrencilerin çok yönlü gelişimine katkı sağladığını göstermektedir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Şekil 4. Öğretmen görüşlerine göre ders kitabında değerlerin durumu

Türkçe öğretmenlerinin 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki değerlerin görünümüne ilişkin görüşleri, içerik analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda ders kitabının değerlere yeterli düzeyde yer verdiği görüşü yaygın bir şekilde dile getirilmiştir (f=6). Bunun yanı sıra değerlerin somut olaylar üzerinden anlatılmasının (f=3) öğrencilerin bu kavramları daha iyi anlamasına olanak tanıdığı vurgulanmış, bu yaklaşımın eğitsel anlamda etkili olduğu belirtilmiştir. Özellikle eğlenceli etkinlikler aracılığıyla değerlerin aktarılmasının (f=1) öğrencilerin öğrenme sürecine daha aktif katılımını sağladığı ifade edilmiştir. Öğretmenler arasında değerlerin yaş düzeyine uygun olduğu konusunda genel bir fikir birliği bulunmaktadır (f=8) ancak bir katılımcı soyut düşünce döneminde olan 5. sınıf öğrencilerinin bazı değerleri anlamakta zaman zaman güçlük çektiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra değerlerin öğrenci yaş grubuna uygun olmayan metinlerle sunulmasının bu değerlerin etkili bir şekilde kazandırılmasını engelleyebileceği de belirtilmiştir (f=1). Öte yandan değerlerin güncel metinler ve gerçek yaşamdan alınan örneklerle verildiği de vurgulanmıştır (f=1).

Elde edilen bulgular, öğretmenlerin ders kitabındaki değer aktarımına yönelik çeşitli değerlendirmelerini içermekte ve kitabın genel olarak değer eğitimi açısından olumlu bir potansiyel taşıdığını göstermektedir ancak bazı eksikliklerin giderilmesi, kitabın pedagojik etkisinin artırılmasına yönelik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Aşağıda öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Tablo 6. Öğretmenlerin ders kitabındaki değerler hakkında görüşleri

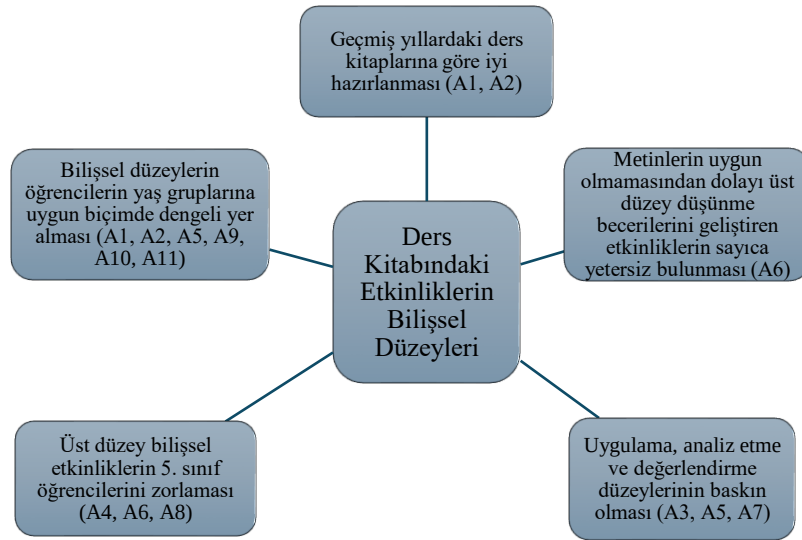
A1: 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki değerlerin yeterince yer aldığını düşünüyorum.
A2: Yeni müfredata uygun hazırlanmış ders kitabındaki değerler öğrencilerin yaş düzeyine uygundur. Ayrıca bu değerler somut olaylar üzerinden işlenmektedir.
A3: Değerler öğrencilerin yaş düzeyine uygun somut olaylar üzerinde işlenmektedir.
A4: Değerler, öğrencilerin daha iyi anlayabilmesi için somut örneklerle zenginleştirilmiştir.
A5: Değerlerin yeterli ve yaş grubuna uygun olarak verildiğini düşünüyorum. Değerler metinlerde öğrenci seviyesine göre verilmiş.
A6: Bazı değerler, metinlerle uyum içinde yaş düzeyine uygun biçimde verilmiş ancak bazı değerler, metinlerin uygun olmamasından ötürü yaş düzeyine uygun şekilde verilememiştir.
A7: Ders kitaplarındaki değerlerin uygun biçimde verildiğini düşünüyorum.
A8: 5. sınıf seviyesinde olması gereken ve kazandırılması gereken değerler bulunmaktadır.

A9: 5. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan değerlerin dengeli bir biçimde dağıtıldığını düşünüyorum. Etkinlikler, öğrencilerin seviyesine uygun olduğu için ve etkinliklerde öğrenciler aktif oldukları için değerlerin etkili bir şekilde kazandırıldığını düşünüyorum.

A10: Ders kitabındaki değerler öğrencilerin yaşlarına uygun ve etkinliklerde de bu değerler uygun biçimde işlenmiş.

A11: 5. sınıf Türkçe ders kitabında değerlerin öğrenci yaş düzeyine uygun şekilde işlenecek biçimde verildiğini ve değerlerin dengeli bir biçimde dağıtıldığını söyleyebilirim.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Şekil 5. Öğretmen görüşlerine göre ders kitabında YBT'nin durumu

Yukarıdaki görsele göre bazı Türkçe öğretmenleri ders kitabındaki etkinliklerin geçmiş yıllardaki ders kitaplarına kıyasla iyi bir şekilde hazırlandığını ve genel anlamda başarılı bir yapı sunduğunu ifade etmişlerdir (f=2). Özellikle etkinliklerin bilişsel düzeylerinin öğrencilerin yaş gruplarına uygun bir biçimde ve dengeli bir dağılımla yer alması öğretmenler tarafından olumlu bir özellik olarak vurgulanmıştır (f=6). Bununla birlikte bazı öğretmenler üst düzey bilişsel etkinliklerin 5. sınıf öğrencileri için zorlayıcı olabildiğini belirtmişlerdir (f=3). Özellikle analiz etme, uygulama ve değerlendirme gibi bilişsel beceriler gerektiren etkinliklerin yoğunlukta olması (f=2), öğretmenlerin dikkat çektiği bir husus olmuştur. Metinlerin uygun olmaması nedeniyle üst düzey düşünme becerilerini geliştiren etkinliklerin yeterli bulunmadığı da ifade edilmiştir (f=1). Bu durum etkinliklerin öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyleriyle daha uyumlu bir şekilde tasarlanması gerektiği yönündeki beklentileri ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları, ders kitabındaki etkinliklerin genel olarak pedagojik bir bütünlük sunduğunu ve farklı bilişsel düzeylere hitap ettiğini göstermektedir ancak üst düzey bilişsel etkinliklerin yoğunluğu ve bu etkinliklerin metinlerle desteklenememesi kitabın bu yönde iyileştirilmesi gereken alanlarını işaret etmektedir. Öğretmenlerin görüşleri, etkinliklerin hem yaş grubu özelliklerine hem de öğrencilerin bilişsel kapasitelerine uygunluk açısından dengeli bir şekilde geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Aşağıda öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Tablo 7. Öğretmenlerin ders kitabındaki etkinliklerin YBT'ye uygunluğu hakkında görüşleri

A1: 5. sınıf ders kitabı öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme bakımından daha önceki yıllarda kullandığımız ders kitaplarından karşılaştırmayacağımız kadar iyi.
A2: Uygulama ve analiz kısmında öğrenciler zorlanıyor. Bunun sebebi ise somut işlem döneminden soyut işlem dönemine geçiş her öğrencide aynı seyretmesi ve bireysel öğrenme farklılıkları.
A3: Uygulama ve analiz etmenin daha ön planda olduğunu düşünüyorum.
A4: Soyut düşünme tam olarak gelişmediği için öğrenciler analiz etme düzeyinde oldukça zorlanıyorlar.
A5: Yazma, konuşma ve okuma etkinliklerine bol miktarda yer verilmiş. Bu çalışmaların yaş düzeyine uygun ve düşünme becerilerini geliştirmeye katkısının olacağını düşünüyorum.
A6: Öğrenciler uygulama ve analiz etme düzeyindeki etkinliklerde zorlandılar. Bu tür etkinliklerde öğretmen müdahalesi gerekti. Özellikle yazma becerisinin bu düzeydeki etkinliklerinin bazıları sınıfta uygulanamadı veya öğretmenin klasik yöntemlerle öğrenciye yöntem öğretmesiyle uygulanabildi.
A7: Özellikle uygulama, analiz ve değerlendirme etkinliklerinin yeterli düzeyde olduğunu düşünüyorum. Bu etkinlikler, öğrencinin içinde bulunduğu yaş dönemini de düşündüğümüzde daha fazla uygulandığında zihin karışıklığına sebep olabiliyor.
A8: Ders kitabındaki bilişsel düzeyleri yeterli bulmaktayım ancak analiz, değerlendirme ve yaratma düzeylerinde öğrenciler zorlanmaktadır.
A9: Bilişsel düzeylerin öğrencilerin yaş gruplarına uygun biçimde ve dengeli yer aldığını düşünüyorum.
A10: Ders kitabındaki etkinlikler öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmek açısından oldukça faydalı.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada 5. sınıf Türkçe ders kitabı TYMM'deki değerler ve YBT bağlamında incelenmiş, buna ek olarak TYMM ve YBT'ye ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine de başvurulmuştur. Böylece hem öğretim materyali hem de uygulayıcı görüşleri bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Ders kitabı incelemesi sonucunda toplam 20 farklı değer yer aldığı ve bu değerlerin temalar arasında farklı yoğunluklarda işlendiği tespit edilmiştir. En sık vurgulanan değerler arasında “vatanseverlik” (f=106), “duyarlılık” (f=85), “merhamet” (f=79) ve “yardımseverlik” (f=76) öne çıkmaktadır. Değerlerin temalara göre dağılımında belirgin farklılıklar gözlemlenmiş, özellikle “Atatürk’ü Tanımak” ve “Geleneklerimiz” temalarında değer yoğunluğunun daha fazla olduğu belirlenmiştir. Kitaptaki etkinliklerin büyük ölçüde anlama (f=224) ve uygulama (f=138) düzeylerinde yoğunlaştığı, buna karşın analiz (f=51), değerlendirme (f=66) ve yaratma (f=72) gibi üst düzey bilişsel becerileri gerektiren etkinliklerin daha sınırlı kaldığı görülmüştür.

Belirtilen bulgular, ders kitabının değer eğitimi açısından belirli temalara ağırlık verdiğini ve öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler açısından yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bazı temalarda belirli değerlerin diğerlerine göre çok daha fazla öne çıkması, bu değerlerin neden önceliklendirildiği ve diğer değerlerin neden görece daha az işlendiği sorusunu gündeme getirmektedir. Bu durum değerler eğitiminin içerik dengesinin ve çeşitliliğinin daha da güçlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Türkçe ders kitabı yalnızca dil becerilerini geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda öğrencilerin etik, estetik ve sosyal farkındalıklarını artıran bir rehber niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda değerler eğitiminin müfredattaki rolünün daha stratejik ve dengeleyici bir şekilde ele alınması gelecekte daha kapsayıcı bir eğitim anlayışına katkıda bulunabilir. Nitekim Geçimli ve Yüksel’in (2024) yaptıkları çalışmada, 5. sınıf Türkçe ders kitabında en çok yer verilen değer “sevgi”, en az yer verilen değerlerin ise “adalet”, “sabır”, “temizlik”, “aile bütünlüğü” ve “tasarruf” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca söz konusu çalışmada “vatanseverlik” değerinin metinlerde en fazla kullanılan ikinci değer olduğu ve yine “duyarlılık” değerinin metinlerde yoğun biçimde yer aldığı görülmüştür. Bu bulgular, mevcut araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermekte ve literatürde tutarlılığı desteklemektedir.

Akpınar, Özer, Oral ve Köksalan'ın (2024) TYMM analizine ilişkin çalışmaları, modelin yalnızca pedagojik değil aynı zamanda felsefi bir zemin üzerinde inşa edildiğini ortaya koymakta, TYMM'nin millî ve yerli öğeleri içeren, "felsefi bir dünya karması" niteliğinde bütüncül bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir. Modelin "kâmil insan", "beden-zihin-kalp-ruh bütünlüğü" ve "erdem-değer-eylem" üçlüsü üzerine temellendirilmiş olması, değerler eğitiminin yüzeysel bir aktarımın ötesinde bütüncül bir insan yetiştirme amacı taşıdığını vurgulamaktadır. Bu felsefi yaklaşım, araştırmanın birinci alt bulgusu kapsamında elde edilen verilerle örtüşmektedir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında değerlerin zengin ve tematik olarak yer alması TYMM'nin öngördüğü bütünsel eğitim anlayışının öğretim materyaline de yansındığını göstermektedir. Özellikle "vatanseverlik", "duyarlılık" ve "çalışkanlık" gibi değerlerin farklı temalarda tekrar eden bir biçimde işlenmesi, modelin felsefi altyapısında vurgulanan "erdem-değer-eylem" ilişkisinin uygulama düzeyinde karşılık bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca TYMM'deki bütüncül yapı ile ders kitabının öğrencilerin duygusal, sosyal ve kültürel gelişimini hedefleyen içerikleri arasında belirgin bir paralellik kurulabilir. Değerlerin çeşitlilik göstermesi ve temalar arasında dengeli şekilde dağıtılması, modelin "kâmil insan" idealini destekler niteliktedir ancak bazı değerlerin daha az temsil edilmesi, TYMM'nin bütüncül yapısına rağmen uygulamada bazı tematik dengesizliklerin var olabileceğini de düşündürmektedir.

Ders kitabındaki etkinliklerin YBT düzeylerine göre dağılımı, öğrencilerin bilişsel gelişimini destekleme amacıyla tasarlanmış stratejik bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Etkinliklerin büyük bir kısmının anlama ve uygulama düzeyinde yoğunlaşması, öğrencilerin temel kavrayış ve bilgi transferi becerilerinin güçlendirilmesini önceliklendiren bir pedagojik tercih olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte analiz, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey düşünme becerilerinin nispeten daha sınırlı bir şekilde ele alınması, öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yenilikçi fikirler geliştirme kapasitelerini tam anlamıyla desteklemek için fırsatlar sunabilecek alanlar olduğunu göstermektedir. Bu durum eğitimin sadece bilgi aktarmaya değil aynı zamanda bu bilginin sorgulanması, yapılandırılması ve yeni bağlamlarda kullanılması süreçlerine daha fazla odaklanması gerektiğine işaret etmektedir. Ders kitabı temalar arasında bilişsel süreçler açısından çeşitlilik sağlasa da daha dengeli bir yaklaşım benimsenerek öğrencilerin bilişsel becerilerinin tüm düzeylerde eşit şekilde desteklenmesi, onların öğrenme deneyimlerini daha zengin ve etkili kılabilir. Bu bağlamda etkinliklerin tasarımında analiz ve yaratma gibi düzeylerin daha fazla ön planda tutulması, 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesi açısından önemli bir katkı sağlayacaktır.

Karakaş Yıldırım (2020), 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerini YBT'ye göre incelediği araştırmasında yazma etkinliklerinin öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine ne derece katkı sağladığını belirlemiştir. Çalışmada etkinliklerin %61'inin alt düzey, %39'unun ise üst düzey beceri kategorisine girdiği saptanmıştır. Sonuçlar ilgili araştırmanın bulgularıyla bu çalışmanın bulgularının aynı doğrultuda yer aldığını göstermektedir. Sallabaş ve Yılmaz (2020), Türkçe ders kitabında yer alan metin altı sorularını YBT kapsamında inceledikleri çalışmada toplam 229 sorudan 72'sinin (%32) hatırlama, 81'inin (%35) anlama, 25'inin (%11) analiz, 41'inin (%18) değerlendirme ve 10'unun (%4) yaratma basamağına uygun olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda ders kitabındaki soruların bilişsel düzeyler arasında dengeli bir şekilde dağıtılması ve özellikle üst düzey düşünme becerilerine yönelik sorulara daha fazla yer verilmesi önerilmektedir. Bu çalışmada da analiz, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey düşünme basamaklarının sınırlı düzeyde yer aldığı dikkate alındığında her iki çalışmanın bulguları Türkçe ders kitaplarının YBT'ye açısından geliştirilmeye açık yönlerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, 5. sınıf Türkçe ders kitabında TYMM'de belirtilen değerlerin ne ölçüde yansıtıldığını ve etkinliklerin YBT basamaklarına göre nasıl dağıldığını ortaya koymaktadır. Ders kitaplarının değerler eğitiminde daha etkili olabilmesi için metin seçiminde özenli olunması, etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve öğrencilere anlamlı katkılar sunacak içeriklerin yer alması büyük önem

taşımaktadır. Bu tür nitelikler, öğrencilerin yalnızca akademik gelişimlerini değil aynı zamanda karakter ve değer gelişimlerini de desteklemektedir. Araştırma kapsamında görüşlerine başvurulmuş öğretmenler, kitapta yer alan değerlerin genel olarak dengeli biçimde dağıtıldığını ve öğrenci yaş düzeyine uygun olduğunu belirtmişlerdir ancak bazı değerlerin öğrenciler tarafından yeterince anlaşılamadığı ve bazı metinlerin dil ya da içerik açısından öğrenci düzeyine uygun olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca üst düzey bilişsel beceriler gerektiren etkinliklerde öğrencilerin özellikle analiz ve değerlendirme basamaklarında zorlandığı ve bu noktada öğretmen desteğine ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarından hareketle aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Değerlerin Temalar Arasında Dengeli Dağılımı

Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler temalar arasında daha dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır. Özellikle daha az öne çıkan değerler için farklı metinler ve etkinlikler eklenmesi önerilmektedir.

2. Üst Düzey Bilişsel Beceri Etkinliklerinin Artırılması

Üst düzey bilişsel becerileri geliştiren etkinliklerin sayısının artırılması önemlidir. Bu etkinlikler, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini destekleyecek şekilde yapılandırılmalıdır.

3. Gelişimsel Özelliklere Uygun Metin ve Etkinlik Tasarımı

Metin ve etkinlikler, 5. sınıf öğrencilerinin gelişimsel özelliklerine uygun olarak tasarlanmalıdır. Özellikle soyut kavramlar, somut örneklerle desteklenerek öğrencilerin anlaması kolaylaştırılabilir.

4. Değerlerin Günlük Yaşamla İlişkilendirilmesi

Değerler, öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumlarla ilişkilendirilerek daha anlamlı hâle getirilebilir. Gerçek yaşam örnekleriyle zenginleştirilen etkinlikler, öğrencilerin değerleri içselleştirmelerine katkı sağlayabilir.

5. TYMM ve YBT İçin Öğretmen Eğitimi

TYMM ve YBT hakkında öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenerek bu hususların ders kitabı uygulamalarına nasıl entegre edilebileceği konusunda farkındalık oluşturulabilir.

6. Ders Kitaplarının Periyodik Olarak Güncellenmesi

Öğretmen ve öğrenci geri bildirimlerine dayalı olarak ders kitaplarının periyodik olarak güncellenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu sayede kitaplar, pedagojik ve içerik açısından daha etkili hâle getirilebilir.

7. Etkinliklerin Bilişsel Gelişime Göre Sıralanması

Etkinlikler, öğrencilerin bilişsel gelişimlerine uygun şekilde basitten karmaşığa doğru sıralanmalıdır. Bu sıralama, öğrencilerin bilişsel becerilerini adım adım geliştirmelerine fırsat tanıyacak şekilde kurgulanabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma için gerekli olan etik kurul belgesi Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Etik Komisyon Kurulundan 13.01.2025 tarihli ve 548663 belge sayı numarası ile alınmıştır.

Yazarların Katkı Oranı

Çalışmaya 1. yazar %50, 2. yazar %50 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akınoğlu, O. (2003). Bir eğitim değeri olarak eleştirel düşünme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 7-26.
- Aktaş, E. (2017). Öğretmen adaylarının farklı metin türlerine yönelik soru sorma becerilerinin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 12(25), 99 – 118.
- Akpınar, B., Özer, B., Oral, B., & Köksalan, B. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin program geliştirme ve felsefi düzleminden analizi. *EKEV Akademi Dergisi*, (99), 59-73.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
- Avşar, G., & Mete, F. (2018). Türkçe öğretim programlarında kullanılan fiillerin yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre sınıflandırılması. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 75-87.
- Berk Ş., & Özer B. (2024). “Türkiye Yüzyılı” Maarif Modeli (TYMM) öğretim programlarına ilişkin nitel bir değerlendirme. *Journal of History School*, LXXIII. 3241-3256. DOI:10.29228/joh.78177.
- Beyreli, L., & Sönmez, H. (2017). Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmaların odaklandığı araştırma konuları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(2), 213-229.
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. *Handbook I: Cognitive Domain*. Longmans Green.
- Bümen, N. T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 3-14.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Can, T., & Keleş, Ş. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde dil öğretim yaklaşımlarında ön plana çıkan kavramlar üzerine bir inceleme. *Bezgek Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(4), 309-323.
- Creswell, J. W. (2019). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri* (H. Özcan, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Çağ, H. D. (2025). 2024 Ortaokul Türkçe Öğretim Programı’ndaki dinleme/izleme öğrenme çıktılarının 5. sınıf ders kitabındaki görünümleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 13(1), 249-265.

- Eroğlu, D., & Sarar Kuzu, T. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education*, 1(1), 72-80.
- Geçimli, M., & Yüksel, D. K. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli erdem-değer-eylem çerçevesi: Güz dönemi 5. sınıf Türkçe ders kitabı bağlamında bir inceleme. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 8(4), 160-174.
- Karagöl, E. (2020). Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre güncel Türkçe öğretim programları. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 56-71.
- Karataş, İ. H. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli hakkında. *Alanyazın*, 5(1), 6-11.
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik analizi nedir? Nasıl oluşmuştur? In F. N. Seggie & Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (253–266). Anı Yayıncılık.
- MEB (2023). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.). Pegem Akademi.
- Önal, İ., & Erişen, Y. (2019). Öğretmen yetiştirme programlarında eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılması ihtiyacı. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 62-78.
- Paker, T. (2015). Durum çalışması. F. N. Seggie & Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (s. 124-139). Anı Yayıncılık.
- Patton, Q. M. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Pegem Akademi.
- Sallabaş, M. E., & Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabı'nda bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596.
- Tavşancıl, E., & Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Ö. K. (2020). 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 315-325.
- Yılmaz, E., & Keray, B. (2012). Söyleşi metinleri yoluyla sekizinci sınıf öğrencilerinin soru sorma becerilerinin yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 2(2), 20-31.

Extended Abstract

Introduction

In recent years, education programs in Türkiye have increasingly emphasized not only academic achievement but also students' ethical and emotional development. The Türkiye Century Education Model (TYEM) stands at the forefront of this transformation, aiming to cultivate individuals who are culturally rooted, socially responsible, and equipped with multidimensional thinking skills. Aligned with this framework, the 2024 Middle School Turkish Language Curriculum (TDLC-2024) was redesigned with a holistic vision, aiming to promote both linguistic competence and cognitive as well as values-based development in students. Turkish language textbooks, within this paradigm, serve not merely as tools for teaching language but as instruments for transmitting societal values and fostering higher-order

thinking skills such as analysis and problem-solving. Accordingly, this study investigates the 5th-grade Turkish textbook developed within the scope of TDLC-2024, focusing on how it incorporates the core values outlined in TYEM and the cognitive stages defined in the Revised Bloom's Taxonomy (RBT). In addition, the study incorporates the views of Turkish language teachers to evaluate how these elements are reflected in practice.

Method

The study was conducted using a qualitative case study design. The primary unit of analysis was the 5th-grade Turkish textbook used during the 2024–2025 academic year. Data collection involved two complementary methods: document analysis and semi-structured interviews. The themes, texts, and learning activities in the textbook were analyzed in detail. Twenty core values specified in TYEM and the six cognitive levels in RBT (remembering, understanding, applying, analyzing, evaluating, and creating) were adopted as the conceptual framework. Interviews were conducted with 11 Turkish language teachers who had experience with the textbook and familiarity with TYEM and RBT. The collected data were subjected to content analysis, combining both deductive and inductive approaches. Predefined categories based on the theoretical framework were used alongside emergent codes derived from teacher responses. Coding reliability was ensured through inter-coder agreement, calculated at 87 percent, which supports the consistency of the analysis.

Findings

The analysis revealed that the textbook includes a total of 20 values, yet these values are distributed unevenly across the six thematic units. The most frequently emphasized values were patriotism, sensitivity, compassion, and helpfulness. In contrast, values such as thrift, cleanliness, and patience appeared far less frequently. The themes “Our Traditions” and “Getting to Know Atatürk” contained a particularly high concentration of values, indicating an imbalanced representation across themes. Regarding cognitive levels, the majority of the textbook activities were concentrated at the “understanding” ($f=224$) and “applying” ($f=138$) levels, with relatively fewer tasks addressing higher-order thinking skills such as analysis ($f=51$), evaluation ($f=66$), and creation ($f=72$). Teachers generally perceived the textbook as functional in value transmission; however, some pointed out that the texts were not always developmentally appropriate for the target age group. Several teachers emphasized that abstract values were introduced through texts that students struggled to relate to, hindering their ability to internalize the concepts. Moreover, activities aimed at developing higher-order thinking skills were described as insufficient, both in terms of quantity and pedagogical quality.

Discussion and Conclusion

The findings suggest that the TYEM's core structure—built on the triad of virtue, value, and action—has been partially reflected in the textbook. Nonetheless, the unequal distribution of values and the overemphasis on certain themes indicate a lack of coherence between the model's philosophical foundation and its practical implementation. From a cognitive standpoint, the textbook prioritizes lower-level cognitive tasks, which may restrict students' ability to develop critical thinking and problem-solving competencies. Although the gradual increase in task complexity aligns with pedagogical principles, the limited inclusion of higher-order activities suggests missed opportunities to foster independent, reflective, and creative thinking. Teachers' evaluations confirmed that many students had difficulty with abstract tasks, especially those requiring analysis or creation, and these difficulties were compounded when the content was not adapted to the cognitive developmental stage of 5th graders.

Based on these observations, the study recommends several improvements. First, values should be more evenly distributed across the thematic units, and lesser-emphasized values should be integrated more deliberately. Second, the number and quality of activities targeting higher-order thinking skills

must be improved. These activities should be grounded in texts and contexts that are age-appropriate and cognitively accessible to students. Third, abstract concepts should be presented through concrete, relatable scenarios to ensure meaningful learning. Lastly, professional development programs should be implemented to support teachers in integrating TYEM and RBT principles effectively in classroom practices.

This research contributes both theoretically and practically to the field by offering insights into how curricular models are operationalized in instructional materials. It provides valuable feedback for textbook authors, policymakers, and teacher educators, shedding light on how the goals of TYEM and RBT can be more effectively achieved through instructional design. As such, the study underscores the need for textbooks that are not only pedagogically sound but also philosophically aligned with the broader educational vision of Türkiye.